

ҲАРБИЙ ОБЪЕКТЛАРНИНГ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА ҚЎРИҚЛАШ ТЕХНИК ВОСИТАЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

*Ахборот технологиялари
кафедраси ўқитувчиси
ҚК хизматчиси Мекамбаев Б.А.*

Хавфсизликни таъминлаш ўз ичига нафақат рухсат берилмаган тажовузкорликдан ҳимояни, балки кўпроқ ҳимоя таъминланиш учун олдини олиш чораларни бажариш ўзига олади.

Бу муаммонинг самарали ечилиши учун объектни ишлаш тахлилига асосланган тизимли ёндашиш, энг ҳимоясиз ҳудудларни ва хавфли таҳдидлани аниқлаш, криминал ҳаракатларнинг мумкин бўлган режаларни тузиш ва уларнинг олдини олиш чораларни ишлаб чиқиш керак.

Комплексли ёндашишда турли хавфли вазиятларнинг олдини олиш ва ўз вақтида уларга жавоб қайтариш мақсадда ташкилий, техник ва физик чораларни биргаликда қўллаш кўзда тутилади. Асосий диққат техник воситалар ва хавфсизлик тизимларни тўғри танлаш, лойиҳалаш, ўрнатиш ва хизмат кўрсатишга қаратилади.

Хавфсизликни таъминлаш чоралари орасида техник воситаларни илғор жойларга чиқарадиган сабаблар қуйидагича:

чарчоқ, диққатсизлик, касаллик, ҳис-туйғу ва об-ҳаво шароитларга таъсирланмаслик;

алдаш, пора бериш ва қўрқитиш мумкин эмаслиги;

тезкор бажарувчанлик ва берилган функцияларни бажариш аниқлиги.

Криминал вазият қийинлашиши ва террористик таҳдидлар ўсишининг замонавий шароитларда нафақат ҳарбий, балки барча объектларнинг хавфсизликни таъминлаш саволлар биринчи ўринларга чиқмоқда [1].

Қўриқлашнинг техник воситалар (ҚТВ) турларини қўриб чиқишдан олдин, ҳарбий шаҳарчаларда ишлатиладиган ҚТВ турларини ва жойларини эслаб кўрамиз. Энг оммалашга ҚТВлар:

- навбатчи хонасига хабар чиқариладиган хоналарнинг қўриқлаш сигнализацияси (хона ойнаси ва эшикларига датчикларни ўрнатилади);
- навбатчи хонасига видеохабар чиқарилган назорат-ўтиш пунктидаги турникет;
- навбатчи хонасига хабар чиқариладиган хоналарнинг ёнғин сигнализацияси.

Бундан ташқари, айрим ҳарбий қисмларда шаҳарча периметри бўйича периметрал видеокузатув тизими ўрнатилган.[2]

Бу Қуролли кучлар ҳарбий объектларини қўриқлаш учун ишлатиладиган ҚТВларнинг спектри.

ҚТВларнинг турларини ва уларнинг имкониятларини қўриб чиқайлик.

Мўлжалланишига қараб ҚТВлар қуйидаги турларга бўлинади:

- қўриқлаш сигнализация тизими;
- периметрал қўриқлаш сигнализация тизими;
- киришни назорат қилиши ва рухсат бериш тизими;
- видеокузатув тизими;
- ёнғин сигнализация тизими;
- ёнғинни ўчириш тизими;
- хабар бериш ва эвакуация бошқариш тизими.[2]

Бизнинг вазиятимизда биринчи учта тизим энг қизиқарли ва биз уларни ҳарбий объектларнинг ташқий таҳдидлардан хавфсизлигини таъминлаш мақсадда ишлатишимиз мумкин.

Қўриқлаш сигнализация тизими қўриқланаётган хоналарга рухсат берилмаганда кириш воқеасини самарали ва ўз вақтида аниқлаш учун

мўлжалланган. Бунда амал содир этилган жой аниқланади ва кўришлаш бўлинмаларга хабар берилади.

Кўрикланаётган объектга рухсат берилмаганда кириш воқеасини аниқлаш учун махсус датчиклар ишлатилади. Ҳар бир датчик белгиланган параметрларни назорат қилиш учун ишлатилади. Датчикларнинг қуйидаги турлари мавжуд: магнитоконтакт (ойна, эшик), акустик (товуш), ҳажмли (характ), чизикли (кўринмас инфрақизил нурни кесиб ўтиш), вибрацияли (титраш), сиғимли (алоҳида нарсаларни назорат қилади: сейф, шкаф), комбинацияланган, омик (сим узилиши), тревогали (кўриқлаш бўлинмаларга хабар берувчи) [2].

Периметрал куриқлаш сигнализация тизими кўрикланаётган худудга рухсат берилмаганда кириш воқеасини самарали ва ўз вақтида аниқлаш учун мўлжалланган. Бунда воқеа содир бўлган жой аниқланади ва кўриқлаш бўлинмаларга хабар берилади. Олдинги тизимдан фарқли равишда датчиклар хоналардан ташқарисида ўрнатилади ва тартиб бузувчини аниқлаш учун ишлатилади. Периметрал сигнализация датчикларнинг турлари: радиотўлқинли чизикли (периметр), радиотўлқинли ҳажмли (внутри объекта), оптикоэлектронли фаол чизикли (инфрақизил нурни кесиб ўтиш), симтўлқинли (девор орқали ёки бўйилаб тартиб бузувчи ҳаракати) [2].

Киришни назорат қилиш ва рухсат бериш тизими (КНҚ ва РБТ) ҳарбий шаҳарчага киришга рухсат этилган шахсларга рухсат беради ва рухсатга эга бўлмаган шахслар киришини олдини олади. Тизимни вақтинчали вақт жадвали, рўйхат ва бошқа параметрлар бўйича солашимиз мумкин. Бунда хизматчиларнинг иш вақтини ҳам назорат қилишимиз мумкин.

КНҚ ва РБТ турлари: домофонли, автоном ва тақсимланган тармоқ тизимлари.

КНҚ ва РБТларда аниқловчи мослама сифатида турли элементлар ишлатилади: TouchMemory (таблетка) калитлари, магнит карталар, радиотибранишли карталар, биометрик параметрлар.

Киришга рухсат беришни бошқариш учун турли элементлар ва мосламалар ишлатилади: электрмагнит ва электрмеханик қулф ва сурилмалар, турникет ва эшиклар, шлюзлар, шлагбаум и дарвоза очиш мосламалари.

Анъанавий КНҚ ва РБТга қўшимча қилиб турли текширув жиҳозлари ишлатилиши мумкин: мелаллодетекторлар (қўлли ва аркали, аркали шлюз ичига жойлашган бўлиши мумкин), рентген қурилмалари [2].

Телевизон кузатув тизими объектдаги вазиятнинг визуал назоратини, штатдан ташқари вазиятларининг таҳлилини, келган тревога хабар чинлигини текширишни, тезкор қарорларни қабул қилишда ёрдам бўрилишни ва визуал маълумотларни ёзилишини таъминлайди. Телевизон кузатув тизими самарали эканлиги умумий тан олинган. Шунинг учун муҳим объектларнинг ҚТВларнинг барча комплекслари телевизион кузатувнинг қувватли тизимлар билан таъминланади. Видеокамераларнинг турлари: яширин ва ташқий кузатувчи; оқ-қора ва рангли; аналогли (пасттебранишли сигнали кўрстади) ва рақамли (IP-камералар, Ethernet тармоғи орқали видеооқимни кўрсатади); стационар ўрнатилган ва бурилиш механизми билан таъминланган, яқишлаштириш функцияга эга.

Видеокамералардан келган сигналлар турли видеоназорат мосламалар билан қайта ишланади: квадратор (4), мультиплексор (8-16), видеорегистратор (1-32 + қаттиқ дискга ёзиш).

Видеосерверлар – видео маълумотларни киритиш платалари ўрнатилган ШК асосланган видеокузатув тизимининг марказий қими. Дастурий таъминот нафақат мониторларда видеотасвирни кўрсатиш ва катта архивларни (бир неча ойгача) яратиш, балки маълумотларга турли ишловларни бериш имкониятини беради.

Сизлар билан кўриб чиқилган тизимларнинг барчаси умумий параметрлар бўйича чиқарилади. Уларни самарали қўллаш эса фақат Сизга боғлиқ. Шунинг учун ҳар бир ҳарбий объектнинг ўзига хос хусусиятларига

қараб тизимлар танланади, уларнинг ўрнатилиши режалаштирилади, ҚТВ ўрнатилади ва техник хизмат кўрсатилади.

Хулоса:

Турли компания ва фирмалар томонидан ишлаб чиқарилаётган замонавий ҚТВ, айниқса кўриқлашнинг комбинацияланган воситалари ишлатилганда ҳарбий шаҳарча ва бошқа объектларнинг ишончли кўриқловини таъминлаш имконини беради.

Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари объектларини кўришлаш учун ҚТВ кенг қўлланиши суткалик наряд таркибида хизматни олиб бориш учун жалб этиладиган шахсий таркиб сонини камайтириш ва жанговар тайёргарликка хизматчиларнинг 100% жалб қилишга шароитларни яратиб беради.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Интернет сайти. [http:// www](http://www) Современные средства обеспечения безопасности объектов;
2. Интернет сайти. [http:// www](http://www) Классификация технических средств охраны.